

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญของปัญหา

สภาพสังคมที่วุ่นวายสับสนดังปรากฏในปัจจุบัน เช่น การใช้ความรุนแรง การฆ่าตัวตาย ฯลฯ ได้สะท้อนให้เห็นว่าจิตใจของมนุษย์มีความวุ่นวายสับสนมากยิ่งขึ้น และทำให้รู้่ววิถีชีวิตชาวโลกร้อนขึ้น กล่าวคือ ร้อนด้วยอำนาจราคะ โทสะ และโมหะภายในจิตของมนุษย์เอง เมื่อสรุปปัญหาทั้งหมดลงก็จะพบว่า ปัญหาเกิดจากมนุษย์ขาดการควบคุมจิตและพัฒนาจิตวิญญาณไปในทางที่ถูกต้อง เพราะสิ่งต่างๆ ทั้งดีและร้ายล้วนมีจิตเป็นสาเหตุ ดังพุทธพจน์ที่ว่า “โลกถูกจิตนำไป ถูกจิตผลักดันไป จิตเป็นธรรมอย่างหนึ่งที่โลกทั้งหมดตกอยู่ในอำนาจ”¹ หรือพุทธพจน์ที่ว่า ธรรมทั้งหลายมีใจเป็นหัวหน้า มีใจเป็นใหญ่ สำเร็จด้วยใจ ถ้าคนมีใจชั่ว ก็จะทำชั่วหรือทำชั่วตามไปด้วย เหมือนล้อที่หมุนตามรอยเท้าโคที่ลากเกวียน² หากบุคคลมีใจดี ก็จะทำดีหรือทำดีตามไปด้วย เหมือนเงาติดตามตัว³ กล่าวได้ว่าสิ่งต่างๆ นับตั้งแต่ปัญหาของบุคคล ครอบครัว สังคม ประเทศ จนกระทั่งโลก ล้วนเกิดจากจิตแทบทั้งสิ้น วิธีการแก้ปัญหาควรมุ่งไปที่จิตโดยตรง ด้วยการนำเอาคำสอนในทางพระพุทธศาสนามาใช้ขัดเกลา ฝึกฝนพัฒนาจิตให้มีคุณภาพ ซึ่งได้มีการมุ่งไปที่สมาธิ⁴ การฝึกสมาธิจึงเป็นวิธีที่ถูกนำมาใช้พัฒนาจิต เพราะถือเป็นวิธียกระดับจิตให้สูงขึ้น ช่วยให้จิตปราศจากเครื่องเศร้าหมอง ส่งผลให้การแสดงออกทางกายและวาจา เป็นไปในทางสร้างสรรค์ ไม่ก่อปัญหาให้ตนเอง ผู้อื่น และสังคมโดยรวม ซึ่งวิธีการฝึกจิตนั้นมีหลายชนิด โดยรวมพระพุทธศาสนาเรียกว่า “กรรมฐาน” เป็นวิธีการฝึกและพัฒนาจิตให้มีคุณภาพ และเป็นวิธีการหนึ่งที่สำนักปฏิบัติกรรมฐานต่างๆ ในสังคมไทยนิยมนำมาใช้ควบคุมและพัฒนาจิต มีวัดหนองป่าพง วัดปากน้ำ เป็นต้น

¹ ส.ส. 15/62/73 (ไทย/ ฉบับมหาจุฬาฯ)

² ชุ.ธ. 25/1/23 (ไทย/ ฉบับมหาจุฬาฯ)

³ ชุ.ธ. 25/2/24 (ไทย/ ฉบับมหาจุฬาฯ)

⁴ ตามหลักการปฏิบัติในพระพุทธศาสนา เมื่อกล่าวถึงสมาธิ ก็หมายถึงต้องมีศีลและปัญญามากำกับ หรือเมื่อกล่าวถึงปัญญา ก็เป็นอันเข้าใจว่า มีศีลและสมาธิด้วย (ผู้วิจัย)

พระพุทธศาสนากล่าวถึงวิธีการฝึกจิตไว้มากมาย หนึ่งในวิธีการเหล่านั้นคือปฐวีกสิณ ปฐวีกสิณจัดอยู่ในกสิณ 10 อย่าง ใช้ดินเป็นเครื่องจูงจิตให้เป็นสมาธิ เป็นหนึ่งในบรรดากรรมฐานที่พระพุทธองค์ตรัสรับรองว่า ผู้เจริญปฐวีกสิณ เป็นผู้ยังไม่ห่างจากฌาน ทำตามคำสอนของพระศาสดา ปฏิบัติตามโอวาทของพระองค์⁵ มีคุณสมบัติที่สามารถพัฒนาไปสู่ความพ้นทุกข์ได้ จุดทำที่หยั่งลงสู่มหาสมุทร⁶ และเป็นกรรมฐานชนิดแรกสุดในบรรดากรรมฐานทั้งปวง และโบราณจารย์ยังกล่าวว่า เป็นกรรมฐานที่เหมาะสมกับคนทุกนิสัย ไม่จำกัดด้วยจริต⁷ เพราะมีลักษณะที่เป็นรูปธรรมเด่นชัด กำหนดหมายรู้ได้ง่าย สามารถนำมาฝึกได้อย่างเป็นรูปธรรม นับว่าปฐวีกสิณมีคุณลักษณะที่โดดเด่น ด้วยเหตุนี้ น่าจะมีการวิเคราะห์หิวจัยเพื่อทำความเข้าใจและหารายละเอียดเกี่ยวกับปฐวีกสิณ การศึกษาเรื่องนี้จะช่วยส่งเสริมความเข้าใจ และทำให้ทราบถึงวิธีการควบคุมและพัฒนาจิตตามหลักการทางพระพุทธศาสนา

ในส่วนของมูลนิธิตุสววรรณโคมคำอันเป็นองค์กรเผยแพร่พระพุทธศาสนา โดยเน้นหลักธรรมชาติ ได้เล็งเห็นคุณค่าของการพัฒนาจิตอย่างเป็นรูปธรรม ได้สนับสนุนการปฏิบัติทุกรูปแบบที่ตั้งอยู่บนหลักของพระพุทธศาสนา โดยทางมูลนิธิตุสววรรณโคมคำ เริ่มให้มีการฝึกปฏิบัติปฐวีกสิณกรรมฐานเป็นเบื้องต้น แล้วจึงปฏิบัติกรรมฐานชนิดอื่นต่อไป ซึ่งมีผู้ให้ความสนใจและเข้าร่วมกิจกรรมของมูลนิธิตุสววรรณโคมคำอย่างต่อเนื่อง ผู้วิจัยเห็นว่า ปฐวีกสิณน่าจะเป็นอีกวิธีที่ใช้ควบคุมและพัฒนาจิตได้ จึงได้เลือกทำการวิจัยโดยอาศัยกลุ่มผู้ปฏิบัติปฐวีกสิณในมูลนิธิตุสววรรณโคมคำเป็นกรณีศึกษา เพื่อวัดผลว่า ผู้ปฏิบัติปฐวีกสิณได้รับประโยชน์มากน้อยเพียงใด กล่าวคือ ผู้ปฏิบัติมีทัศนคติหรือความเข้าใจต่อการปฏิบัติปฐวีกสิณเพียงใด มีการควบคุมจิตดีขึ้นเพียงใด และมีการปรับตัวเข้ากับผู้อื่นได้มากน้อยเพียงใด เป็นต้น

ด้วยเหตุนี้ การวิจัยจะทำให้ทราบถึงผลทางด้านต่างๆ ที่เกิดจากการปฏิบัติปฐวีกสิณของผู้ปฏิบัติที่ยกขึ้นเป็นกรณีศึกษา คาดว่าจะเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่มีบทบาทในการควบคุมและพัฒนาจิตได้ ซึ่งจะช่วยลดทอนปัญหาที่สังคมกำลังประสบให้คลี่คลาย และสามารถนำวิธีการของปฐวีกสิณไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสมด้วย

⁵ อ.ต.ก. 20/224/54 (บาลี/ ฉบับสยามรัฐ)

⁶ วิ.อ. 1/164/439 (บาลี/ ฉบับมหาจุฬาฯ)

⁷ วิสุทธิตี. 1/47/123 (บาลี/ ฉบับมหาจุฬาฯ)

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อวิเคราะห์หลักการและแนวปฏิบัติในการควบคุมจิตด้วยปฐวีกสิณกรรมฐานตามคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท

1.2.2 เพื่อศึกษาทัศนคติ จิตใจ และสังคมของผู้ปฏิบัติปฐวีกสิณในมูลนิธิสุวรรณโคมคำ

1.2.3 เพื่อหาแนวทางพัฒนาวิธีปฏิบัติกรรมฐานตามหลักการทางพระพุทธศาสนา

1.3 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยจะแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

1) การวิจัยทางเอกสาร (Documentary Research) ได้แก่ เอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) คือ พระไตรปิฎก และเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) ได้แก่ อรรถกถา ฎีกา และคัมภีร์สำคัญในพระพุทธศาสนา เช่น วิสุทธิมรรค วิมุตติมรรค อภิธัมมวาทาร อภิธัมมัตถสังคหะ ฯลฯ ตลอดจนเอกสารและงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

2) การวิจัยภาคสนาม (Field Research) ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In - depth Interview) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และการแจกแบบสอบถาม (Questionnaire) ก่อนและหลังการปฏิบัติปฐวีกสิณกรรมฐานให้กับผู้ปฏิบัติปฐวีกสิณในมูลนิธิสุวรรณโคมคำ จำนวน 100 คน ซึ่งมูลนิธิ ตั้งอยู่เลขที่ 33/12 ถนนนนทรี แขวงบางโพธิ์ เขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร แล้วนำมาหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าร้อยละ (Percentage) และการทดสอบค่าที (t-test) เพื่อสำรวจผลของการปฏิบัติปฐวีกสิณเป็นสำคัญ

เมื่อทำการรวบรวมข้อมูลที่ได้จากเอกสาร การสัมภาษณ์ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการแจกแบบสอบถาม แล้วจึงนำมาวิเคราะห์ สรุปผลตามลำดับ เพื่อเสนอผลการวิจัยต่อไป

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรที่ต้องการศึกษา คือ ผู้เข้ารับการฝึกปฏิบัติปฐวีกสิณในมูลนิธิสุวรรณโคมคำ ทั้งฆราวาสและบรรพชิตที่มีอายุตั้งแต่ 18 - 70 ปี จำนวน 100 คน โดยทำการสำรวจข้อมูลภาคสนาม ตั้งแต่วันที่ 1 พฤษภาคม - 31 กรกฎาคม พ.ศ. 2550 รวมระยะเวลา 3 เดือน เพื่อนำผลที่ได้มาประกอบการวิเคราะห์วิจัยด้านเอกสาร

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.5.1 ทำให้เห็นคุณค่าในการควบคุมจิตด้วยวิธีปฏิบัติปฐวีกสิณกรรมฐาน

1.5.2 ทำให้เกิดความเข้าใจทัศนคติ จิตใจ และการปฏิบัติตนในสังคมของผู้ปฏิบัติ
ปฐวีกสิณในมูลนิธิสุวรรณโคมคำ

1.5.3 ทำให้เห็นแนวทางในการพัฒนาวิธีปฏิบัติกรรมฐานตามหลักการทาง
พระพุทธศาสนา